

عهدنامه مالک اشتر

مقدمه

در شماره های پیش به توضیح مختصر عهدنامه مالک اشتر یعنی دستورالعمل پربار امام علی (ع) به سردار رشیدش مالک اشتر بعنوان یک زمامدار اسلامی، پرداخته و دیدگاههای امام علی (ع) را در مورد حکومت اسلامی و تقسیم بندی اقتدار مختلف جامعه و ویژگیها و خصوصیات هر کدام از آنها مورد مطالعه قرار دادیم. در شماره قبل نظریات و تأکیدات امام علی (ع) را در مورد «طبقه السفلی» طبقه پائین جامعه دیدیم و ملاحظه نمودیم که مالک اشتر و تمامی زمامداران اسلامی تاجه اندازه در مقابل این طبقه مسئولیت دارند و این مسئولیت چقدر خطیر و مهم است، بطوریکه هیچ عذری در پیشگاه خداوند، در مورد ایشان، پذیرفته نخواهد بود. و اکنون به ادامه مطلب می پردازیم:

حاکم و مسئولین نظام اسلامی، باید رابطه بین خود و خدا را چنان جدی بگیرند که با وجود تماس وظایف و مشکلات و سنگینی کارها، بهترین اوقات خود را برای این مسئله قرار دهند.

زمامدار حکومت اسلامی باید

سپس کارهایی هست که شخصا باید انجام دهی: یکی از آنها، پاسخ دادن به کارگزاران است، در حالیکه متشیان و مسئولین مربوطه نتوانند. یکی دیگر رسیدگی و انجام کارهای مردم، آن کارهاییکه موجب تنگدلی یاران و نزدیکان می شود. و کار هر روز را در همان روز به انجام برسان و در رابطه بین خود و خدای خود، بهترین وقتها را قرار بده، اگر چه تمامی وقتها و کارها در رابطه با خدا خواهد بود، اگر نیت صالح باشد و مردم در آسایش.

و باید در بهترین وقتی که برای رابطه بین خود و خدا قرار داده ای، واجبات و فرائض الهی را انجام دهی، پس تن خود را در شب و روز به خدا واگذار، و به آن مسئله ای که با آن بخدا نزدیک می شوی، وفا نما، بدون هیچ عیب و نقصی، اگر چه موجب ناراحتی جسمی برای تو گردد.

و وقتیکه برای بپا داشتن نماز جماعت با مردم، می ایستی، پس نه مردم را از خود رنجیده ساز، و نه نماز را ضایع نما، پس در میان مردم بیمار و مریض و نیز افرادی که کار دارند، می باش و من از رسول خدا، که درود خداوند بر او و آل او باد، در موقعی که مرا به یمن فرستاد، پرسیدم: چگونه با آنان نماز بخوانم؟ فرمود: نماز بخوان، مانند نماز ضعیف ترین آنان، و نسبت به مؤمنینی مهربان باش

پس از مسائل محوری و اساسی که امام علی (ع) در آغاز نامه متذکر شدند و پس از تقسیم بندی اقتدار جامعه و بیان خصوصیات هر کدام از آنان، اکنون امام علی (ع) به بیان مسائل بسیار ظریف و دقیق حکومتی، پرداخته و بادر نظر گرفتن مسائل و مشکلاتی که خود بخود، بعد از پذیرفتن هر مسئولیتی برای مسئول مربوطه پیش می آید، به بیان راه حل ها پرداخته و مالک اشتر را راهنمایی می فرماید در ابتدای این بخش از مطلب، امام علی به ذکر مسائلی می پردازد که مالک اشتر شخصا باید به انجام آنها بپردازد و آن مسائل از این قرار می باشند:

۱- بعضی از مسائل و مشکلات مسئولین پائین تر و کارگزاران، بصورتی است که متشیان و معاونان و مسئولین دفتری، نمی توانند پاسخگو باشند، و حاکم و زمامدار اسلامی شخصا باید به آنان پاسخ دهد و ارائه طریق نماید.

۲- بعضی از کارهای مردم است که یاران و نزدیکان حاکم را دلتنگ می نماید و موجب نگرانی و آزردهی خاطر آنان می شود، ولی حاکم اسلامی، علی رغم میل اطرافیان و نزدیکان، باید به آن کارها رسیدگی نموده و آن کارها را به انجام برساند.

۳- انجام دادن کار هر روز در وقت تعیین شده و با اصطلاح (کار امروز را به فردا نینداختن)، که این نکته از مسائل بسیار ظریف و دقیق بوده بطوریکه اگر یک مسئول کارهای جاری و روزمره را به انجام رسانده و کارهای معوقه نداشته باشد، می تواند برای آینده برنامه ریزی نموده، و به بررسی و جمع بندی و تجربه اندوختن از گذشته بپردازد، در صورتیکه با محول کردن کارها به آینده، دست مسئول از هر جا بسته شده و چنان درگیر مسائل می شود که اصلا فرصت پرداختن به کارهای اساسی را نمی یابد.

۴- با توجه به اینکه پذیرفتن مسئولیت زمامداری در یک جامعه اسلامی، چنان تکلیف سنگینی را بر دوش مسئول مربوطه می گذارد که دیگر فرصتی برای او باقی نمیگذارد که به مسائل فردی و شخصی

مستقیماً با مردم در رابطه باشد

قسمت سیزدهم

عهدنامه مالک اشتر

باشد. قدری متفاوت است، زیرا در اینصورت باید رعایت بیماران وضعفا را نموده، نه چندان سریع بخواند که نماز را ضایع نماید و نه چندان طولانی، که موجب رنجیدن مردم وضعفا و بیماران شود. در این قسمت از سخن نیز حضرت مانند بعضی از قسمتهای دیگر، کلام رسول خدا (ص) را بعنوان شاهد و دلیل می آورند و می فرماید وقتی رسول خدا مرا به یمن فرستاد از او پرسیدم نماز را چگونه بخوانم؟ فرمود: مانند نماز ضعیف ترین آنان.

و این نشانه دقت نظر این بزرگواران در مسائل ظریف و دقیقی می باشد که شاید به نظر بعضی، اصلاً مهم و قابل توجه نباشد ولی از نظر تزیین مدیران و مدیران الهی که متکی به منبع وحی می باشند، بسیار قابل توجه و تذکر می باشند. نظر به طولانی شدن این مبحث، دنباله این بحث را در شماره بعدی خواهیم خواند. بدان امید که در عمل به این تذکرات و به این دستورالعمل ها توجه بیشتر نموده و بیش از پیش خود را لایق و شایسته نظام علوی سازیم.

(ادامه دارد)

تمام لعظه‌ها و ثانیه‌های انسان مسئول در رابطه با خداوند خواهد بود بشرط اینکه اولاً نیت صالح باشد و ثانیاً مردم و انسانهای تحت مسئولیت در آراش و آسایش باشند.

بعضی از کارهای مردم است که باران و باران حاکم را دلتنگ و غمگین می سازد ولی حاکم و حاکم علی‌رغم میل از آن بیزار است و باید به آن بیخوشی و بیخوشی نموده و با آن بیخوشی بر مسائل...

و خصوصی بپردازد، ولی حاکم اسلامی باید مسئله رابطه خود و خدا را چنان جدی بگیرد که علیرغم تمامی وظایف و مشکلات، بهترین و قشنگ‌ترین خود را برای این مسئله بگذارد، زیرا فلسفه اصلی اسلام، همین مسئله است و حکومت اسلام اساساً بخاطر ایجاد و تحکیم این رابطه می باشد. در دنباله این مطلب حضرت می فرماید که تمامی وقت‌های انسان مسئول و تمامی لحظات و نفس‌ها و ثانیه‌های او در رابطه با خدا خواهد بود اگر دو شرط موجود باشد: الف: نیت صالح باشد. هدف خدا و خدمت باشد. انگیزه جاه طلبی، شهرت طلبی..... و خلاصه هیچ انگیزه‌ای غیر از «او» نباشد
ب: مردم در آسایش باشند و انسان وظایف خود را نسبت به انسانهای تحت مسئولیت خود بخوبی انجام داده باشد.

حضرت بر روی مسئله رابطه حاکم اسلامی با خداوند، باز هم تأکید می فرمایند و از مالک می خواهند که واجبات و فرائض الهی را اگر چه موجب ناراحتی جسمی برای او شود در بهترین وقتها انجام دهد و برای قرب بخداوند هر چه بیشتر

تلاش نماید. و آن فریضه‌ای که در این رابطه مورد بیشترین تأکیدات قرار می گیرد، نماز می باشد که حضرت می خواهند که حاکم اسلامی یا به سختی انداختن خود، در شب و روز، به انجام این فریضه پرداخته و رابطه خود را با خالق مستحکم نمایند و برآستی چه تضمینی برای حسن اجرای اسلام و احکام نورانی آن، بهتر از رابطه محکم و نزدیک حاکم اسلامی با خالق، می تواند وجود داشته باشد؟ و اگر این رابطه وجود نداشته باشد دنیا و فریب ها و فتنه ها و زیورهایش با مسئولین چه خواهند کرد؟ در اینجا باز حضرت به ذکر نکته دقیقی می پردازند و آن اینکه، پرداختن به فرائض مخصوصاً نماز، و توجه بسیار به آن و قرار دادن بهترین وقتها و موقعیتها برای آن، در مورد نماز جماعت و وقتیکه، مالک، بعنوان امام جماعت می